

EEN REISGIDS NAAR INCLUSIEF ONDERWIJS

SAXION
HOGESCHOOL

 **Steunpunt
Passend Onderwijs**

Een initiatief van de PO-Raad en de VO-raad

TOOL INCLUSIEF ONDERWIJS **GEBRUIKSVRIENDELIJKE VERSIE**

TOOL INCLUSIEF ONDERWIJS IN DE SPOTLIGHT

Deze tool is gemaakt vanuit het lectoraat Vernieuwend Onderwijs – Saxion, door Renske de Leeuw, in opdracht voor Steunpunt Passend Onderwijs. Het doel van de tool is om in kaart te brengen wat de input, het (verander)proces en output is geweest bij basis- en voortgezet onderwijs om inclusiever onderwijs te realiseren. Ook kunnen aanvullende succes- en belemmerende factoren voor de realisatie van inclusiever onderwijs genoteerd worden.

De tool kan afgenomen worden als interview, vragenlijst of gehanteerd worden als observatie instrument bij werkbezoeken aan scholen die succesvol inclusiever onderwijs verzorgen.

De tool is gebaseerd op diverse (wetenschappelijke) bronnen welke gericht zijn op transformatie en realisatie van inclusief onderwijs, zoals de OECD Indicators of Inclusion in Education – A framework for analysis (2023), Smeets et al. (2019) en Sardes (2021) en aangevuld met literatuur over onderwijs anders organiseren (e.g. Imants et al., 2020). Voor vragen of meer informatie (zoals welke bronnen allemaal gebruikt zijn) over de ontwikkeling van de tool "Inclusief onderwijs in de SPOTlight" kan contact opgenomen worden met Renske de Leeuw (r.r.deleeuw@saxion.nl).

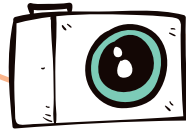
Verwijzen naar de tool kan met de volgende referentie:
R. R. de Leeuw (2025). *Tool Inclusief Onderwijs in de SPOTlight – SWV versie*. Steunpunt Passend Onderwijs.

Dit document en de Tool Inclusief Onderwijs in de SPOTlight is uitgegeven onder de volgende Creative Commons Licentie: CC BY-NC-SA 4.0 Volg deze link voor de online beschrijving:
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Voor meer informatie over het SPOTlight project en de volledige rapportage, zie:

De Leeuw, R. R. & Velthuis, V. J. P. (2026). *Een reisgids naar inclusief onderwijs. Inzichten uit het SPOTlight project*. Steunpunt Passend Onderwijs.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.20509670>

DOELSTELLING

Grip krijgen op wat het van een school vraagt om inclusief onderwijs te realiseren. Daarnaast wordt met aanvullende vragen opgehaald welke succes- en belemmerende factoren er waren bij de realisatie van het inclusiever onderwijs.

1. Inclusief onderwijs op [naam] school, [locatie]

- **Definitie van inclusief onderwijs:**
 - Wat is inclusief onderwijs op deze school?
 - Welke leerlingen krijgen nu nabij onderwijs?
 - Welke leerlingen – binnen deze doelgroep – vallen daarbuiten en waarom?
- **“Mate van inclusie”:** Hoe is het onderwijs nu vormgegeven?
 - Inclusief:** Leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften volgen voornamelijk al hun onderwijs in de klas
 - Geïntegreerd:** Leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften hebben momenten waarop zij gezamenlijk les krijgen of elkaar kunnen ontmoeten (denk aan leerpleinen, schoolplein, kantine)
 - Symbiose/gesegregeerd:** Iedere doelgroep heeft zijn eigen gebouw/vleugel voor onderwijs dat passend is bij de onderwijsbehoeften.
- **Resultaat:** Wat levert deze manier van werken op voor alle leerlingen, de school, medewerkers van de school?

2. Proces in kaart brengen

Met behulp van de vragen in het onderdeel **“Proces in kaart brengen”** wordt aan de hand van diverse thema's inzichtelijk gemaakt welke verander processen zijn doorgevoerd om inclusiever onderwijs op uw school te realiseren.

Aanpassingen in de klas en het curriculum aanbod:

- **Omschrijving van de inclusieve klas of symbiose/integratie moment/les:**
 - Hoeveel leerlingen (eventueel verhouding “regulier” en “inclusie/maatwerk/symbiose” leerlingen) zitten er in de klas of hebben gezamenlijk les? Hoeveel leraren en ondersteuners zijn er in de klas of bij het symbiose/integratie moment (of les)?
 - Hoe zien symbiose/integratie momenten in de klas eruit? *Bijvoorbeeld: een leerkracht/onderwijsondersteuner uit de SBO-klas gaat altijd mee met de leerlingen naar de reguliere klas voor de transitie naar de les van de “inclusie/maatwerk/symbiose” leerlingen. Daarna gaat de leerkracht weer terug naar de SBO-klas.*
- **Gepersonaliseerd leren op individueel niveau:** Hoe wordt de leerstof aangeboden en afgestemd op de leerling?
 - Tempo
 - Niveau
 - Interesse
- **Adaptief leren op groepsniveau:** Hoe wordt de leerstof aangeboden en afgestemd op groepsniveau?
 - Tempo
 - Niveau
 - Interesse

- **Leermiddelenbeleid:** Welke weloverwogen keuzes zijn er gemaakt met betrekking tot de middelen die worden ingezet in het onderwijs? *Geef ook toelichting.*
 - Toepassing van de principes van Universal Design for Learning
 - Digitale middelen
 - Afstemming van materialen en werkvormen voor eenheid (*graag ook noteren welk materiaal en werkvorm gebruikt wordt*)
 - Werkvormen, namelijk.....
 - Anders, namelijk.....
- **Overige aanpassingen:** Welke weloverwogen keuzes zijn er gemaakt met betrekking tot overige aanpassingen in het curriculum, rooster of lestijden/school aanwezigheidsverplichtingen?

Team teaching/co-teaching:

- Is er sprake van team teaching of co-teaching op uw school? Onder team teaching verstaan wij: *meerdere onderwijsprofessionals samen verantwoordelijk zijn voor het onderwijs aan alle leerlingen in de klas/unit/leerplein*

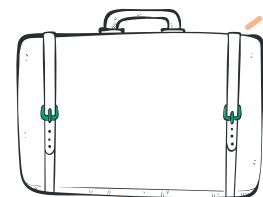
Bij JA:

Hoe is de team teaching vormgegeven?

- Stations;** er zijn verschillende leerstations/hoeken/tafels met een diversiteit aan leeractiviteiten. De leerkrachten/docenten zijn verantwoordelijk voor de begeleiding bij een station of verzorgen de algemene begeleiding
- Assisterend;** er is één hoofdverantwoordelijke leerkracht/docent en een (of meerdere) ondersteunende/assisterende leerkracht(en)/docent(en) die individuele begeleiding geven
- Parallel;** de leerkrachten/docenten verzorgen gelijktijdig dezelfde of verschillende lesinhouden in gescheiden groepen

- Complementair;** gezamenlijke en gelijkwaardige verantwoordelijkheid voor het onderwijs
- Observerend;** een leerkracht/docent met expertise (geef aan welke rol deze professional heeft) komt het onderwijs van de klassenleerkracht/docent observeren en geeft na afloop adviezen en coaching
- Anders,** namelijk:.....

- Welke andere rol- en taakverdelingen en/of invullingen zijn er binnen de school met betrekking tot team teaching?
- Hoe ziet de samenwerking tussen leerkracht en andere professionals eruit? Hoe vindt expertisedeling plaats?

Invulling en organisatie van het onderwijsteam

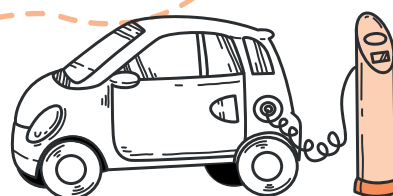
- Welke scholing, trainingen en professionalisering heeft het schoolteam gevolgd in het kader van inclusiever onderwijs? *Wie volgt welke scholing?*
- Hoe is het team meegenomen in de transitie naar inclusief onderwijs? *Denk aan mindset ten opzichte van inclusief onderwijs of specifieke doelgroep.*
- Wie verzorgt het inclusief onderwijs in de groep? *Denk aan lesgevende taken en begeleiding van leerlingen in een opzet als: leerkracht/docent in samenwerking met onderwijsondersteuner met specialisme in SEN geven gezamenlijk les; onderwijsondersteuner heeft de hoofdverantwoording met betrekking tot het onderwijs voor de leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Zijn er daarnaast nog anderen (niet onderwijsprofessionals) betrokken bij het verzorgen van inclusief onderwijs, zoals ouders, vrijwilligers, conciërge, etc.*
- Welke rollen, ofwel specialismen, worden binnen uw team onderscheiden?
Neem in uw beschrijving de volgende verdiepende vragen mee:
 - Welke professional vervult deze rol en is deze verdeling van rollen in het personeelsbeleid vastgelegd?
 - Welke onderscheidende leerkracht/docent rollen zijn er?
 - Welke andere professionals verzorgen (aanvullende) onderwijsactiviteiten? *Denk hierbij aan een fysiotherapeut die ondersteunt bij of de gymles volledig verzorgt, een muzikant uit de buurt die muzieklessen verzorgt of een ouder die kooklessen faciliteert.*

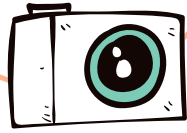
- Wat zijn de taken van deze verschillende leerkracht/docent/professional rollen? *Denk hierbij aan andere invulling dan die van de traditionele invulling van het regulier onderwijs of het één-leerkracht-één-klas model. Bijvoorbeeld:*
 - Curriculum: Schoolbreed ontwikkelen of kiezen van curriculum/methoden/toetsen
 - Onderzoek: onderzoek in de school of voor de stichting
 - Beleid: meeschrijven van beleidsplan of schoolgids
 - Vakleerkracht/docent of expertrol (vanuit hun beroep) ten aanzien van vakken zoals Engels en rekenen (over leerjaren/groepen heen)
 - Ondersteunen en begeleiden van leerlingen
 - Ondersteunen en begeleiden van groepsleerkracht/docent

Onderstaande tabel geeft een handreiking voor de rollen en functies waaraan gedacht kan worden.

Ondersteuningsteam/leerlingondersteuning

Welke ondersteuningsprofessionals maken deel uit van uw team? Kruis aan welke optie van toepassing is en geef tekstuele toelichting op de onderdelen financiering en rol.

Samenwerking

- Met wie zijn er samenwerkingen aangegaan in de realisatie van inclusiever onderwijs?
Denk hierbij aan andere (besturen van het) regulier en speciaal onderwijs, samenwerkingsverband, zorg of een specifieke partner.

Vormgeving gebouw

- Welke aanpassingen zijn er gemaakt aan het gebouw, ruimtes, toegang, inzet van audio etc. om inclusief te zijn voor de doelgroep?

3. Input en aanleiding tot het initiatief naar inclusiever onderwijs

- Beginsituatie: Vanuit welke situatie of visie is gestart met deze vorm van onderwijs? Hoe lang wordt er al gewerkt naar inclusiever onderwijs?
- Wat is de rol van de directie en het bestuur bij het initiatief naar inclusiever onderwijs? *Denk aan verantwoordelijkheid, financiële aspecten realiseren, rolmodel en/of het schoolteam inspireren en motiveren.*
- Welke samenwerkingsvormen zijn er in het kader van inclusief onderwijs?
Denk hierbij aan het regionale niveau (samenwerkingsverbanden), met speciaal of gespecialiseerd onderwijs, de gemeente, streekvervoer, kinderopvang en jeugdzorg.
- Heeft het samenwerkingsverband en/of de gemeente een actieve en faciliterende rol gehad bij de initiatie en uitvoering? Bij ja, ligt de invulling toe:
- Hoe was/is de samenwerking met partners en instanties bekostigd?
- Welke rol speelde het samenwerkingsverband bij jullie initiatief?
- Welke rol speelde de gemeente in de realisatie en bekostiging bij het initiatief naar inclusiever onderwijs?
- Welke rol speelden ouders en leerlingen bij het initiatief naar inclusiever onderwijs?

- Is er naast de Wet Passend Onderwijs een impuls geweest om inclusief onderwijs te realiseren? *Denk aan een leerling in een rolstoel willen behouden of nabij onderwijs realiseren voor een broertje of zusje van een van de leerlingen.*
- Welke missie, visie en/of pedagogische benadering ligt er ten grondslag bij de school die bezocht wordt om inclusief onderwijs te realiseren?

Bekostiging (financiële middelen)

- Hoe wordt de invulling van inclusief onderwijs bekostigd? *Denk hierbij aan TLV's, arrangementen, subsidies, gelden van SWV of/en gemeentes en andere bekostiging constructies.*
- Welke financiële steun, fondsen en budget zijn aangetrokken/ingezet bij de realisatie van het inclusieve onderwijs?

4. Reflectie en wensen/behoeften

- Welke succesfactoren of elementen hebben jullie bij het realiseren van inclusiever onderwijs ervaren?
- Welke knelpunten hebben jullie bij het realiseren van inclusiever onderwijs ervaren?
- Welke behoeften (in bv. ondersteuning, informatievoorziening, wet & regelgeving, etc.) hebben jullie op dit moment?

Een initiatief van de PO-Raad en de VO-raad

